



ACADEMIA ROMÂNĂ

BULETINUL
INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ROMÂNĂ
„A. PHILIPPIDE”

Anul II, nr. 2

IAȘI

aprilie–iunie 2001

CUPRINDE:

- Activitatea departamentelor
- Comunicări științifice
- Lucrări publicate
- Semnale critice
- In honorem
- Varia

PROIECTE DE CERCETARE

În trimestrul al II-lea al anului 2001, au fost parcurse etapele:

➤ Departamentul de istorie literară, etnografie și folclor a continuat lucrul la *Dicționarul general al literaturii române (DGLR)* și la proiectele *Arhiva de folclor a Moldovei și Bucovinei (AFMB)* și *Monografii tematice*. Pentru *DGLR* s-au redactat 10 articole monografice dedicate unor scriitori din perioada 1900-1950, s-au revizuit 110 articole monografice privind scriitorii de peste Prut și 2450 de pagini de la literele A-C, în vederea pregătirii lor pentru tipar. Totodată s-a făcut documentare pentru alte 20 de articole care urmează să fie redactate și s-a continuat completarea *Bazei de date* și a *Arhivei Dicționarului* prin fișarea principalelor periodice științifice de cultură și literatură, precum și a cărților de istorie literară, critică literară, istorie a culturii apărute în trimestrul al IV-lea al anului 2000 și prin întreținerea unei corespondențe cu persoane particulare sau cu diferite instituții (filiale județene ale Arhivelor Naționale, Oficii de Stare Civilă etc.). S-au întreprins, în continuare, investigații pe teren, pentru completarea informației din *AFMB* și s-a lucrat la monografiile tematice *Folclorul medical în Moldova, Zona Tecuciului. Monografie folclorică, Obiceiuri și ceremonialuri calendaristice din ciclul riturilor de trecere*.

➤La Departamentul de lexicologie-lexicografie s-au desfășurat, în perioada 1 aprilie – 30 iunie 2001, următoarele operații: redactare *DLR* litera L (I) 100 p., redactare *DLR* litera E (I) 120 p., revizie și finalizare pentru tipar *DLR* litera V (II) 80 p.

➤La Departamentul de dialectologie, pentru volumul al treilea din *NALR. Moldova și Bucovina* au fost redactate, în forma adaptată introducerii în banca de date și, respectiv, editării asistate de calculator a hârtilor și a planșelor reprezentând material necartografiat, răspunsurile la 20 de întrebări din *Chestionarul NALR* (din domeniul tematic *Curtea*, din care, la 8 întrebări, pentru hărți analitice și la 12 întrebări, pentru material necartografiat). S-a încheiat redactarea comentariului hărții 820 („obadă”) și s-au făcut manuscrisele în vederea discuției în colectivul de autori ai hârtilor interpretative: „Sunetul inițial în subst. «jug»”, „Forme de pl. ale subst. «roată»”, „Palatalizarea lui *p* în «spiță»”, „Forme de pl. ale subst. «spiță»”. Pentru volumul al doilea de *Texte dialectale* s-a efectuat revizia finală a 30 p. texte și aparat critic, s-a lucrat la anexa reprezentând texte comparative, din rețeaua de puncte a volumului, publicate anterior. Au fost revizuite 30 p. articole din glosarul dialectal pentru sudul Moldovei.

➤Departamentul de toponimie a definitivat și a predat la Editura Academiei Române manuscrisul părții a treia din primul volum al seriei *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, cuprinzând repertoriul *Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (cu excepția slavonei) 1347–1850* (1000 de pagini). Lucrarea este inclusă în planul de apariții editoriale din semestrul al doilea al anului 2001.

*

Tezaurul toponimic al României. Moldova, un proiect hasdeean

În istoria toponomasticii românești se pot delimita mai multe etape, dacă se aplică diverse criterii de periodizare. O distincție clară apare între două mari perioade, dacă criteriul este acela al instituționalizării cercetării toponimiei ca domeniu recunoscut al lingvisticii. Până la începutul deceniului al optulea al secolului trecut toponimia românească a fost obiectul unor preocupări exclusiv individuale, adesea ocazionale, antrenând deopotrivă lingviști, istorici și geografi, specialiști și amatori. Domeniul a fost resimțit adesea ca unul al “culturii generale”, care nu presupunea o calificare specială pentru a-l aborda. De aici au rezultat pitorești aberații etimologice și interpretative, care nu au apărut în alte domenii ale lingvisticii, precum gramatica, dialectologia și fonologia, mai tehnice și, ca atare, ocolite de amatori. Argumentele toponimiei au incitat mai ales pe istorici, care găseau aici neașteptate probe pentru luminarea

unor epoci obscure, dar adesea și șubrezi piloni pentru fanteziste construcții istoriografice. Lingviștii, unii de mare reputație științifică, trebuiau să asigure îndeosebi corectitudinea etimologiilor pentru demersul istoric. Desigur, performanțele individuale în acest domeniu sunt notabile și câteva nume binecunoscute dau măsura nivelului științific în contextul epocii lor: N. Drăganu, I.-A. Candrea, G. Giuglea, Ion Conea, Iorgu Iordan și Emil Petrovici.

Includerea toponimiei ca temă de cercetare în planurile unor institute sau centre de cercetări ale Academiei Române (din București, Cluj, Iași și Timișoara) a presupus constituirea și specializarea unor colective de toponimiști, crearea unor metode, tehnici și instrumente de lucru specifice (bibliografii, chestionare) și, în sfârșit, finalizarea cercetării în lucrări individuale și colective: studii tematice și monografice, glosare, repertorii și dicționare toponimice. După trei decenii de activitate în domeniu, rezultatele sunt mai mult decât promițătoare și numai stăruința în această direcție va putea valorifica atât experiența acumulată, cât și materialul adunat și parțial prelucrat. În afara sutelor de studii, articole, monografii, teze de doctorat, menționăm aici câteva realizări care dau contur semnificativ unor centre și colective de toponimiști: *Dicționarul toponimic al României. Oltenia (DTRO)*, Craiova, vol. 1, A-B, 1993, vol. 2, C-D, 1995 și vol. 3, E-Î, în curs de apariție, redactat de cercetători de la Institutul de Lingvistică din București și de universitari de la Craiova, sub conducerea regretatului prof. univ. Gheorghe Bolocan, care a inițiat și seria de *Studii și cercetări de onomastică (SCO)*, 1-5, Craiova, 1995-2000; *Dicționarul toponimic al Banatului (DTB)*, Timișoara, I-VII, A-O, 1984-1994, întocmit de universitari și cercetători de la Timișoara, și *Studii de onomastică (SO)*, Cluj-Napoca, I-V, 1976-1990, serie apărută sub egida Institutului de Lingvistică din Cluj-Napoca.

În absența unei coordonări unitare în rețeaua de institute ale Academiei Române, cu forțe numeric inegale și apărute la date diferite în colectivele de toponimiști, era firesc să se manifeste diferențe notabile între centrele academice atât în privința strategiilor, tehnicilor și metodelor de cercetare, cât și a rezultatelor cantitative și calitative. Ceea ce particularizează, până în prezent, aceste realizări, sunt: recursul la ancheta toponimică fără chestionar, efectuată de un mare număr de colaboratori externi pentru *DTRO*, cantitativ productivă, fapt care a permis acoperirea întregului teritoriu al Olteniei, dar riscantă din punctul de vedere al rigorii și

al necesității de a inventaria complet zestrea de nume; simplificarea extremă a schemei lexicografice în *DTB*; accentul pe cercetarea individuală la Cluj-Napoca, din care au rezultat numeroase studii și articole. La Institutul de Filologie Română "A. Philippide" din Iași, până în 1979, un singur cercetător, dr. Dragoș Moldovanu, a reprezentat acest domeniu de studiu. Concepând și dezvoltând o metodă originală de cercetare a toponimiei Moldovei, cu o solidă pregătire în lingvistica generală, lexicologie și lexicografie toponimică, Dragoș Moldovanu a studiat temeinic bazele teoretice ale domeniului, formulând pentru prima dată în lingvistica românească legi ale formării toponimelor cu radical antroponic, principiile ale lexicografiei toponimice, reguli, criterii și metode în cercetarea toponimiei, a creat teoria câmpurilor toponimice, a studiat straturile toponimiei românești și implicațiile lor în istoriografie și a oferit câteva modele de cercetare etimologică a unor hidronime (*Moldova, Bârlad, Ialomița, Jijia*). În același timp, o remarcabilă cercetare aplicată în teren, pe enormul bazin hidrografic al râului Moldova, timp de 13 ani, între 1965 și 1978, i-a permis nu numai să acumuleze material pentru ilustrarea unor teorii lingvistice inedite, dar și pentru structurarea unei metode proprii de cercetare a toponimiei vii, populare, expuse în *Ancheta toponimică* și într-un *Chestionar* de 1045 de întrebări, ambele lucrări multiplicat în anul 1978. Din asemenea metodă de cercetare nu putea rezulta, pentru viitor, decât un program de studiu al numelor de locuri din Moldova cu perspective largi, dar și îndelungate, de tip hasdeean, atât în sensul erudiției, cât și al transferării sale într-o generație viitoare de toponimiști.

Începând din anul 1979, când se constituie la Institut, treptat, un colectiv de cercetători (Vlad Cojocaru, Gabriela Macovei, Gabriel Istrate, Mircea Ciubotaru), s-a putut trece de la faza fundamentării teoretice și a creării de tehnici și instrumente de lucru la aceea a anchetelor în teren, în bazine hidrografice repartizate cercetătorilor și unor colaboratori de la Universitatea "Al. I. Cuza" din Iași și de la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați. Până la finalizarea anchetelor, care oricum nu puteau acoperi întreg teritoriul Moldovei, din lipsă de forțe suficiente, s-a resimțit nevoia unor lucrări preliminare și introductive în seria de dicționare proiectate, care să satisfacă o prioritate (clarificare și ordine în inventarul de nume de

localități), să descongese analiza lexicografică din lucrările viitoare și să ofere cercetătorilor bazele teoretice ale lexicografiei de tip structural. Astfel, în mai puțin de un deceniu, cu doar cinci cercetători, dar cu ajutorul unor colegi dialectologi și al unor colaboratori externi pentru fișare și, parțial, pentru redactare, s-a realizat *Repertoriul istoric al unităților teritorial-administrative 1772-1988*, de 1703 pagini, în format mare, enciclopedic, apărut în două părți, în 1991 și 1992, și distins cu premiul "Timotei Cipariu" al Academiei Române în anul 1993. Lucrare unică în lingvistica românească prin dimensiuni, bogăția materialului onomastic pus în circulație științifică, originalitatea concepției și complexitatea schemei lexicografice, *Repertoriul* este conceput doar ca prime două părți ale volumului I din seria *Tezaurul toponimic al României. Moldova*.

După anul 1992, unui mic colectiv, diminuat prin transferuri la Universitate (Leonte Ivanov și Dragoș Moldovanu, acesta din urmă păstrând la Institut doar o jumătate de normă), i-a revenit dificila sarcină de a elabora partea a 3-a a volumului I din *Tezaur* și de a continua, în paralel, anchetele toponimice pentru următoarele volume. De curând a fost finalizat și predat Editurii Academiei Române manuscrisul repertoriului *Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (cu excepția slavonei) 1347-1850*. Noutatea lexicografică a lucrării constă în structurarea materialului în câmpuri toponimice. Într-o fază avansată de redactare se află un alt repertoriu, cuprinzând toponime moldovenești consemnate în hărți vechi, de până la sfârșitul veacului al XVIII-lea, și o *Introducere în cercetarea toponimiei românești*, lucrări elaborate de Dragoș Moldovanu.

În următoarea etapă, colectivul de toponimiști va putea trece la redactarea dicționarului toponimic propriu-zis, un vast material fiind deja adunat din arhive și prin anchete în bazinele hidrografice ale râurilor Bârlad, Bistrița, Moldova și Trotuș. Zece mari volume sunt proiectate pentru cuprinderea toponimiei din cele zece principale bazine hidrografice din Moldova. Dar, pentru ca experiența hasdeeană a dicționarului început și neterminat să nu se repete prin stingerea marelui proiect toponimic ieșean, este necesar ca o generație tânără de cercetători să înceapă deja anii de ucenicie.

Mircea CIUBOTARU

COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

● Programul ȘEDINȚELOR DE MIERCURI a fost următorul:

◆ Ședința din 25 aprilie 2001:

◆ Vasile Arvinte, în *Etimologia verbelor a dezmierda și a desfăta*¹, a demonstrat că etimologia verbului *a dezmierda* a fost explicată, eronat, prin lat. *DĪS-MĒRDO*, -ĀRE 'a scoate din murdărie un copil', 'a spăla un copil în fașă'; apoi 'a netezi pruncul', 'a mângâia'; 'a alinta'; 'a desfăta', 'a răsfăța', din lat. *mĕrda* 'excremente'. În realitate, etimonul este lat. **DĪS-MAERĪDO*, -ĀRE 'a consola', 'a mângâia', 'a înveseli', 'a distra', 'a(-și) descreți fruntea', 'a nu fi trist'. Verbul *a (se) desfăta* provine din lat. **DĪS-FĒTO*, -ĀRE 'a fi bucuros', 'a simți o mare plăcere', 'a se delecta'. Comunicarea a adus completări și precizări asupra acestor soluții etimologice.

◆ Victor Durnea, „Südost-Forschungen”, München, 2001, 1-2.

◆ Amalia Voicu, „Filologia”, Buenos Aires, XXX, 1997, 1-2.

◆ Ședința din 30 mai 2001:

◆ Ion H. Ciubotaru, în *Rudenia prin încuscrire la catolicii din Moldova*, a arătat că una din cele mai vechi și mai complexe forme de înrudire prin alianță este reprezentată de *cuscrie* sau *cuscrenie*. Literatura noastră de specialitate înregistrează aproape cincizeci de termeni ce pun în evidență toate categoriile de rudenie prin încuscrire existente pe cuprinsul țării. Comunicarea s-a oprit doar asupra câtorva cuvinte, cum ar fi *socru*, *soț*, *cumnat*, *cuscu*, – prin care sunt denumiți o parte dintre actanții ceremonialului nupțial din satele catolicilor moldoveni – termeni ce conservă aspecte arhaice, mai puțin cunoscute, ce par să aducă deslușiri importante cu privire la obârșia și identitatea acestei populații. La capătul unei analize etnologice aprofundate, autorul ajunge la concluzia că întreaga terminologie, folosită de catolicii din Dieceza de Iași pentru a denumi rudenii prin încuscrire, este de origine română. Unele cuvinte sunt răspândite pe tot cuprinsul țării (*socru* – *soacră*, *cumnat* – *cumnată*, *cuscu* – *cuscră*), altele au o circulație zonală sau locală (*om* și *român*, cu înțelesul de *soț*, *bărbat*), iar câteva – între care se numără apelativul *ler*, cu sensul de *cumnat*, și fonetismele de tipul *cruscu*, *cruschi*, păstrate mai ales în satele catolice, - aduc noi dovezi ce susțin cu claritate moștenirile directe din

¹ Apărut în „Limbă și literatură”, III–IV, București, 1999, p. 5-8.

limba latină. Toate aceste elemente pledează convingător pentru identitatea românească a populației catolice din Moldova.

◆ Lucia Cifor, *Meridian Blaga*, Cluj, Casa Cărții de Știință, 2000.

◆ Florin Olariu, *Tatiana Slama-Cazacu, Stratageme comunicaționale și manipularea*, Iași, Polirom, 2000.

◆ Ședința din 27 iunie 2001:

◆ Florin Faifer, în *Umbrele unei legende*, comentariu, în cheie nesentimentală și cu accente de luciditate ironică, își propune să sondeze psihologic și tipologic teancul de scrisori inedite aparținând lui Mihai Eminescu și Veronicăi Micle, texte publicate într-un volum, căruia editorii i-au dat un titlu cu rezonanță de telenovelă: *Dulcea mea Doamnă. Eminul meu iubit* (Iași, Polirom, 2000). Analizând fără prejudecăți de mitofil schimbul de mesaje dintre cei doi parteneri de legendă, îndrăgostitul, de pură speță idealistă, Mihai, și beneficiara ingenunchierilor lui, cocheta Veronica, autorul comunicării își construiește demonstrația pe ideea că, în acest poem al unei existențe chinuite, „biondinetta” de la Iași este reprezentarea nedemnă a romanticului strămutat la București. O plăsmuire, ivită din vechi frustrări. Un înstelat mit fără corp care, printre străluminări și adumbriri, proiectează pe bolta istoriei noastre literare o aură de farmec dureros.

◆ Ion A. Florea, în *Construcția invariabilă «termen de rudenie + adjectiv posesiv»*, pornind de la constatarea că în limba veche și în graiuri termenii de rudenie la nominativ singular în forma nearticulată apar foarte des asociați cu adjective posesive, cu care formează cuvinte fonetice (tipul: *tată-meu, mamă-ta, frate-tău*) și care funcționează ca substantive articulate la cazul nominativ-acuzativ, dar (mai ales în limba veche) și la cazul genitiv-dativ (de ex. *în casa tată-meu, îi seamănă mamă-sa, i-am dat frate-tău*), urmărește istoria acestor construcții și raporturile lor cu normele literare ale diferitelor epoci. Privitor la funcționarea lor ca genitiv-dative, este avansată ideea că această funcție este un fapt de analogie cu urmașele românești ale lat. pop. *mammanis, tatanis* (și ale v. rom. *frăține*, asimilat lor), genitiv-dative la origine.

● Alte comunicări științifice și conferințe:

◆ Sesiunea anuală de comunicări „Comunicare și schimbare culturală”, organizată de Departamentul de comunicare și relații publice de la Facultatea

de Litere a Universității București (20-22 aprilie): Stelian Dumistrăcel, *Actualizarea enunțului aparținând „discursului repetat” în stilul publicistic.*

♦ Simpozionul științific anual din cadrul Festivalului Internațional de Poezie „L. Blaga”, ediția a XI-a, Cluj-Napoca (8-10 mai): Lucia Cifor *Magia și mistica în viziunea lui Lucian Blaga.*

♦ Dezbaterea *Piața cărții și critica de întâmpinare*, organizată în cadrul *Zilelor revistei „Convorbiri literare”*, ediția a V-a, Iași (10 mai): Dan Mănuță – moderator.

♦ Sesiunea omagială *Constantin Ciopraga – 85*, organizată de Comisia de Istoria și Teoria Artei a Filialei Iași a Academiei Române, de Institutul de Filologie Română „A. Philippide” și de Facultatea de Litere a Universității „Al. I. Cuza”, Iași (12 mai 2001): Lucia Berdan, *Constantin Ciopraga: cultul valorilor*; Dan Mănuță, *Sensul vieții.*

♦ Colocviul Internațional „Filologia secolului XXI”, organizat de Facultatea de Filologie a Universității de Stat „Alec Russo”, Bălți (18-19 mai): Lucia Cifor, *Creativitatea poetică din perspectiva lingvisticii textului și a hermeneuticii*; Cristina Florescu, *Considerații semantice și etimologice cu privire la rom. lin și liniște*; Stelian Dumistrăcel, *O perspectivă de analiză Coșeriu în cercetarea frazeologismelor: considerarea istoriei limbii.*

♦ Colocviul Internațional „Lecturi coșeriene” (ediția a II-a), organizat de Institutul de Lingvistică al Academiei de Științe a Republicii Moldova, Chișinău (21-22 mai): Stelian Dumistrăcel, *Substituții metaforice în enunțul aparținând discursului repetat.*

♦ Simpozionul Internațional „Regionalismul basarabean interbelic: istorie și contemporaneitate”, organizat de Institutul de Literatură și Folclor al Academiei de Științe a Republicii Moldova, Chișinău (22-23 mai): Lucia Cireș, *Patriotismul local, formă subterană de rezistență și de păstrare a identității la basarabenii refugiați în Țară*; Dan Mănuță, *Regionalismul basarabean interbelic: concept literar sau geopolitic?*

♦ Al III-lea Simpozion Internațional de Germanistică „Interferenzen – Parallelismen – Konfrontationen Sprach – und Schriftkulturen im Vielvölkerraum Siebenbürgen/Südosteuropa”, Cluj-Napoca (25-26 mai): Dan Mănuță, *Die erste rumänische Faust-Übersetzung von Vasile Pogor*; Remus Zăstroiu, Victor Durnea, *Überlegungen zur Gestaltung eines Lexikons der Übersetzer aus dem Deutschen ins Rumänische.*

♦ Sesiunea omagială *Petru Ursache – 70*, organizată de Facultatea de Litere, Catedra de Literatură Comparată și Estetică, Iași (26 mai): Lucia Berdan, *Petru Ursache. Principii de etnologie*; Dan Mănuță, *Privilegiile interdisciplinarității.*

♦ A V-a ediție a *Întâlnirilor culturale Sextil Pușcariu*, organizată de Institutul de Lingvistică, Istorie și Teorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca, Muzeul Bran și Asociația „Fiii și prietenii Branului”, Bran (26–27 mai): Ion A. Florea, *Note lingvistice și filologice pe marginea unei cărți: Spița unui neam din Ardeal de Sextil Pușcariu*.

♦ Sesiunea memorială „M. Eliade – I. P. Culianu. Tradiție și modernitate”, organizată de Institutul de Etnografie și Folclor „C. Brăiloiu”, București (30 mai): Lucia Berdan, *I. P. Culianu, inițiatul*.

♦ Cristina Florescu, *Semantică și lexicografie*, curs ținut la Universitatea de Stat – Cahul (1-10 aprilie).

♦ Stelian Dumistrăcel, *O conștiință a lingvisticii*, raport la ceremonia conferirii titlului de „Doctor Honoris Causa” al Universității „Dunărea de Jos”, Galați, profesorului Eugeniiu Coșeriu, de la Universitatea din Tübingen (25 mai).

STUDII ȘI ARTICOLE

♦ Florin Faifer, *Bătrânul viking*, „Apostrof”, XII, nr. 4, 2001; *Boemul*, „Convorbiri literare”, nr. 5, 2001; *Nesațiul povestirii*, „Revista română”, VII, nr. 2, 2001.

♦ Dan Mănuacă, *Sacrul în lirica basarabeană*, „Convorbiri literare”, CXXXV, nr. 4, aprilie 2001; *Despre „inocența” lui Ion Creangă*, *ibidem*, nr. 5, mai 2001; *Monografie pentru un minor*, *ibidem*, nr. 6, iunie 2001; „*Cuvântul nostru*”. *O revistă samizdat din anii cincizeci*, „Adevărul literar și artistic”, X, nr. 562-563, 3 și 10 aprilie 2001; *Cercurile imaginărilor*, în Mihai Cimpoi, „*Mă topesc în flacări*”. *Dialoguri cu eminescologii în perspectiva mileniului III*, prefață Constantin Ciopraga, Chișinău, Editura Litera – București, Editura David, 2000, p. 631-640 (apărut în 2001).

♦ Stelian Dumistrăcel, *Frunză și frunze pentru tot felul de câini*, „Cronica” XXXIV, nr. 4, aprilie 2001; *Tufele din perspectivă stilistică*, *ibidem*, nr. 5, mai 2001; *Câștig la belciuge*, *ibidem*, nr. 6, iunie 2001; *Pe răboj*, „Revista română”, VII, nr. 2, iunie 2001, *La Creangă și pornind de la Creangă. Note stilistice*, în vol. *Omagiu Profesorului universitar Vitalie Marin*, Chișinău, 2001, p. 193–203.

♦ Lucia Berdan, *Artur Gorovei în viziunea lui Petru Caraman*, „Convorbiri literare”, CXXXV, nr. 3, martie 2001; *Petru Ursache, etnologul*, *ibidem*, nr. 4, aprilie 2001; Simion Florea Marian, *Trilogia vieții. I. Nașterea*, în vol. *Studii și comunicări Simion Florea Marian*, Suceava, Editura „Suceava”, 2000, p. 29-34 (apărut în 2001).

• Cristina Florescu, *Câteva considerații practice despre negația semică*, în vol. *Omagiu Profesorului universitar Vitalie Marin*, Chișinău, 2001, p. 204–210.

Interviuri: Victor Durnea, *Constantin Ciopraga 85*, „Revista română”, VII, nr. 2, iunie 2001.

Recenzii: Ofelia Ichim, în „Convorbiri literare”; Algeria Simota, în „Cronica”; Gabriela Haja, în „Timpul” și „Cronica”; Lucia Cifor, în „Timpul” și „Revista română”.

SEMNALE CRITICE

• Dan Mănuță, *Principiile criticii literare junimiste (1864–1885)*, Iași, Editura Junimea, 2000, 280 p.: „O importantă deschidere de an pentru critica literară ieșeană ne-o propune cunoscutul universitar ieșean Dan Mănuță, aducând publicului interesat o nouă variantă științifică și istorică privitoare la fenomenul junimist. • Profesorul Dan Mănuță pune în circulație un volum mare de informații, selectat și reconstruit din peste o sută de lucrări de specialitate și din investigații personale. • Reperete pe care le pune la bază autorul se înscriu pe o paletă foarte largă a discursului de tip criticist și istorico-literar, iar cercetările făcute se finalizează într-o carte bine documentată și specializată, care se constituie într-un instrument necesar tuturor celor care se dedică cercetării literare și scrisului în general” (Liviu Apetroaie, *O reeditare așteptată*, în „Ziua de Iași”, III, nr. 826, 22 ianuarie 2001, p. 7).

• Valeriu P. Stancu, *Narațiunea. Retorică și figuri*, în volumul semnat de Elvira Sorohan, Constantin Pricop, Valeriu P. Stancu, *Naratori și modelare umană în medievalitatea românească*, Iași, Editura Junimea, 2000: „Punctul de originalitate și noutatea lucrării constau în perspectiva pragmatică a interpretării, în viziunea modernă asupra rolului de formatori de conștiințe pe care cronicarii moldoveni – Grigore Ureche, Miron Costin și Ion Neculce – și l-au asumat când au gândit povestirea istoriei ca «text modelator al umanității». • Sunt evidențiate efectele retorice, de persuasiune etc., trecându-se în revistă câteva caracteristici definitorii ale cronicilor. • Valeriu P. Stancu definește povestirea cronicărească, în care «sensul general este dedus din manifestări particulare», drept «povestire deductivă», exponențială, văzută ca semn al «proiectării intenției orale și a unei viziuni asupra istoriei ca formă articulată narativ a timpului uman» • Demersul analitic pătrunde în articulațiile textului cronicăresc cu o sagacitate hermeneutică potențată de profesionalismul utilizării surselor bibliografice.” (Antonio Patraș, *O nouă lectură a unor texte vechi*, în „Adevărul literar și artistic”, X, nr. 555, 13 februarie 2001, p. 13).

IN HONOREM

La a 85-a aniversare, cercetătorii Institutului de Filologie Română „A. Philippide” îi urează domnului prof. univ. dr. **Constantin Ciopraga**, membru onorific al Academiei Române și director onorific al Institutului, multă sănătate pentru a rămâne același mentor dăruit culturii românești.

SENSUL VIETII. CONSTANTIN CIOPRAGA LA 85 DE ANI

Născut la Pașcani, în ziua de 12 mai 1916, prof. univ. dr. doc. Constantin Ciopraga, membru de onoare al Academiei Române, a absolvit „magna cum laude” Facultatea de Filologie și Litere a Universității „Al. I. Cuza”, urmând apoi, în 1939, un stagiu de specializare în Franța, întrerupt din cauza războiului. Combatant pe frontul de est, ofițerul rezervist Constantin Ciopraga a cunoscut duritatea unor ani lungi (1942–1946) de prizonierat. Profesor la Seminarul „Veniamin Costache” din Iași, între 1946 și 1949, a fost chemat apoi la Catedra de Literatură Română și Comparată „G. Ibrăileanu” a Facultății de Litere a Universității „Al. I. Cuza”. Va fi șeful acestei catedre timp de două decenii, rămânând după pensionare profesor consultant și conducător de doctorat. Sub îndrumarea sa competentă și plină de solitudine, au obținut titlul de doctor în filologie aproape cincizeci de cadre didactice și cercetători. Vreme de trei ani (1959–1962), a fost lector de română la Sorbona și la École Nationale des Langues Orientales Vivantes, din Paris. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Asociației internaționale a criticilor literari (Paris). A participat la numeroase manifestări științifice din țară și, cu strălucire, la reuniuni științifice din străinătate: Franța, Italia, Polonia, Belgia, Marea Britanie, Elveția, Olanda, Austria, Cehoslovacia, Germania, Turcia, Rusia, Mexic, S.U.A.

Și astăzi, profesorul Constantin Ciopraga însuflețește, cu prezența D-sale mereu tonifiantă, mereu constructivă, totdeauna profitabilă pentru cei care au plăcerea să-l asculte, reuniunile literar-științifice ale Iașului,

precum și întâlnirile, deloc puține, din mai toate orașele Moldovei, unde conferențiază pe variate teme de cultură.

Recunoscându-i activitatea prestigioasă, Uniunea Scriitorilor i-a acordat două premii (1985 și 1987), fiind de asemenea premiat de Ministerul Învățământului (1966), de Consiliul Culturii (1971) și de Asociația Scriitorilor din Iași (1973 și 1978). În 1985, a primit „Premio Mediterraneo” (Italia). Este director onorific al Institutului de Filologie Română „A. Philippide”.

Profesorul Constantin Ciopraga a debutat în publicistica literară în 1931, pe când era elev la Pașcani. A reînceput să publice din 1950, în „Iașul nou”, numele D-sale putând fi reîntâlnit ulterior, aproape număr de număr, în „Iașul literar”, „Cronica” (unde a fost și director, de la înființare, în 1965, până în 1970), „Convorbiri literare”, „Steaua”, „România literară”, „Lucefărul”, „Viața românească”, „Tribuna”, „Ateneu”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Contemporanul” ș.a. Cele șaisprezece cărți și peste o mie de studii, articole sau cronici l-au impus pe profesorul Constantin Ciopraga printre cărturarii și eseștiții noștri remarcabili, cu un stil inconfundabil datorită eleganței expresiei, echilibrului construcției, pertinentei aprecierilor. În publicistica literară, totul concurează spre a oferi imaginea unui spirit clasic, ponderat în atitudinea față de textul literar, evitând efuziunile gratuite, însă entuziasmându-se fără să pregete în fața valorilor autentice. Format în atmosfera de o înaltă spiritualitate a Iașului interbelic, profesorul Constantin Ciopraga a devenit, la rândul său, o personalitate reprezentativă a culturii românești, în care aduce, ca notă distinctă, un cartezianism filtrat prin impresionismul lui E. Lovinescu și finețea lui G. Ibrăileanu. Eseurile D-sale sunt adesea meditații despre condiția literaturii, a artei în genere. Nu este de mirare că, dând curs unei ispite din adolescență, a reînceput să scrie literatură. Este un poet discret, întors către sine și către universul lăuntric (volumul *Ecran interior*, 1975), precum și un romancier dispus la considerații subtile referitoare la existența umană (romanul *Nisipul*, 1989).

Dan MĂNUCĂ

Cercetătorii Institutului de Filologie Română „A. Philippide” se asociază omagiilor aduse, de alte instituții, societăți și de personalități din străinătate și din țară, profesorului, lingvist de faimă internațională, **Eugeniu Coșeriu**, la împlinirea a 80 de ani, și îi urează viață lungă, deplină sănătate și satisfacția împlinirii tuturor aspirațiilor umane și profesionale, spre a ne veghea și a ne învăța.

*EUGENIU COȘERIU LA 80 DE ANI:
ITINERAR ȘTIINȚIFIC – ITINERAR DE TRĂIRE SUFLETEASCĂ*

După consumarea uneia din ipostazele actului de adevărată recuperare națională a marelui lingvist, venirea în România pentru un ciclu de cursuri și pentru participarea la manifestări științifice ce s-au desfășurat la universitățile din Târgoviște, respectiv, din Sibiu (perioadă în care și Academia Română i-a consacrat o ședință solemnă de omagiere, în ajunul împlinirii vârstei de 80 de ani), Profesorul **Eugeniu Coșeriu** a fost, între 17 și 25 mai 2001, oaspetele de onoare al orașului Bălți, al Chișinăului și al Galațiului.

În rândurile ce urmează prezentăm câteva informații privind recente contacte, benefice, ale Magistrului cu filologii și oamenii de cultură din spațiul est-carpatic al României.

*

Între 17 și 19 mai, au avut loc, la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, oraș în care savantul și-a făcut studiile liceale, lucrările unui Colocviu internațional intitulat, transparent pentru exegeți și sugestiv pentru publicul larg, „Filologia secolului XXI”, organizat de Facultatea de Filologie de la această Universitate.

Prin strădania colegilor prof. Maria Sleahtițchi, Gheorghe Popa și N. Leahu, care au asigurat o frumoasă reușită acestei importante manifestări științifice, Colocviul a oferit posibilitatea afirmării interesului, firesc, pentru universalitatea creației științifice, pentru profunda spiritualitate și înălțătatea demnitate umană ce-l caracterizează pe **Eugeniu Coșeriu**, a numeroși filologi din Republica Moldova (Bălți, Chișinău, Cahul, Tiraspol), Ucraina (Cernăuți) și din România (Cluj-Napoca, Iași, Târgoviște, Sibiu, Târgu-Jiu). A participat, de asemenea, prof. dr. Wolf Dietrich, de la Universitatea din Münster, din generația primilor studenți pe care Magistrul i-a avut în Germania.

Revoluția epistemologică **Eugeniu Coșeriu**, pe diferite coordonate ale lingvisticii, care pune pe primul plan al studiului vorbirea, având ca esență funcția comunicativă, a fost înfățișată și ilustrată într-un număr de peste 80 de comunicări, susținute în plen și în cadrul a două mari secțiuni („Lingvistică” și

„Poetica limbajului”; printre moderatori s-au aflat și colegile dr. Cristina Florescu și dr. Lucia Cifor, de la Institutul „A. Philippide”.

Temele abordate, în tratări care, în numeroase cazuri, s-au dovedit dense, originale și semnificative, s-au referit la aspecte dominante ale lingvisticii coșeriene: integralismul (ce a determinat caracterizarea lingvisticii ca știință a culturii), lingvistica textului și intertextualitate, din perspectivă funcțională, semantică și stilistică, discurs repetat etc. Au fost prezentate, paralel, receptarea creației coșeriene și impactul acesteia asupra lingvisticii contemporane, aspecte ale aplicării în domeniul didacticii și ale planificării lingvistice. De o atenție aparte s-a bucurat opera poetului și prozatorului Eugeniu Coșeriu, analizată cu pătrundere și sensibilitate.

Temele enumerate reprezintă constante și ale manifestărilor științifice dedicate Magistrului, respectiv ale întâlnirilor D-sale cu filologii din celelalte centre universitare, la care ne vom referi în continuare.

*

În zilele Colocviului „Filologia secolului XXI”, a avut loc, la Bălți, lansarea ultimelor numere ale revistei literare locale „Semn” (ce cuprind deosebit de interesante interviuri cu Eugeniu Coșeriu) și ale „Limbii române” (Chișinău), aceasta ajunsă în al zecelea an al apariției; paralel, a fost organizată o expoziție cu numeroase volume apărute în colecția „Biblioteca «Limbii române»”, sub conducerea redactorului-șef al publicației, Alexandru Bantoș. A fost lansat, de asemenea, volumul Eugeniu Coșeriu, *Lecții de lingvistică generală*, apărut la Editura „Arc” (Chișinău); traducere de Eugenia Bojoga.

*

Colocviul s-a încheiat printr-o vizită la Mihăileni, județul Bălți, localitatea în care, la 27 iulie 1921, s-a născut Eugeniu Coșeriu, sărbătorit, aici, printr-o serbare școlară ce s-a desfășurat în sala de clasă – expoziție ce poartă numele savantului.

*

La Chișinău, în organizarea Institutului de Lingvistică al Academiei de Științe a Republicii Moldova, a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, a Societății „Casa Limbii Române” și a revistei „Limba română”, au avut loc, în zilele de 21 și 22 mai, lucrările celei de a doua ediții a Colocviului Internațional „Lecturi coșeriene”, desfășurate, succesiv, la Institutul de Lingvistică și la Universitate.

Cadre didactice și cercetători științifici din centre universitare și academice din Republica Moldova (Chișinău, Bălți) și din România (București, Cluj-Napoca, Iași, Sibiu) au prezentat comunicări de analiză și de aplicare a operei coșeriene în diferite domenii ale lingvisticii.

*

Lucrările acestui Colocviu au reprezentat numai una din fațetele înălțătoarei și emoționantei omagieri, la Chișinău, a ilustrului lingvist. Astfel, o ședință festivă, sub deviza „Credință, sacrificiu și destin”, ce a avut loc la Academia de

Științe, consacrată împlinirii a zece ani de la fondarea revistei „Limba română”, care-și desfășoară activitatea sub semnul științei și idealurilor umaniste coșeriene, s-a îngemănat cu sărbătorirea, la 80 de ani, a Profesorului. Omagiat de lumea științifică a Republicii Moldova (Academia de Științe i-a decernat, cu această ocazie solemnă, medalia „Dimitrie Cantemir”), de Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova, de alte asociații culturale, Eugeniu Coșeriu a primit, în acest cadru, mesajul de felicitare al Președinției României, conferindu-i-se Ordinul „Steaua României” în grad de „cavaler”.

În încheierea Colocviului „Lecturi coșeriene”, academicianului Eugeniu Coșeriu i-a fost acordat titlul de „Doctor Honoris Causa” al Universității chișinăuene „Ion Creangă” (raportor oficial, prof.dr.hab. Vasile Pavel).

*

În cadrul sărbătoririi a zece ani de la apariția revistei „Limba română”, o întâlnire de suflet a lui Eugeniu Coșeriu cu participanții la Colocviu, cu scriitori, artiști, rude și consăteni din Mihăileni – Bălți, a avut loc la Casa Limbii Române din Chișinău, o instituție ce desfășoară o bogată și eficientă activitate științifică, didactică și editorială, sub semnul cultivării limbii și al integrării culturale a tuturor românilor.

Președinția României, Academia Română, mai multe universități din țară, alături de instituțiile corespondente din Republica Moldova, au adresat revistei „Limba română” mesaje de felicitare și angajamente de sprijin material și moral.

*

Invitat de onoare al Universității „Dunărea de Jos” din Galați (24-25 mai), Profesorul Eugeniu Coșeriu a susținut, la Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, conferința *Limba română și tipologia limbilor romanice*, în preziua ceremoniei de acordare, sărbătoritului, a titlului de „Doctor Honoris Causa” al acestei Universități.

Sub președinția prof.dr.ing. Emil Constantin, Rector al Universității gălățene, au prezentat rapoarte de „laudatio” membrii unei comisii din care au făcut parte profesorii Mircea Borcilă (Cluj-Napoca), Nicolae Saramandu (București), Constantin Frâncu și Stelian Dumistrăcel (Iași), Elena Croitoru și Valentin Țurlan (Galați).

Întâlnirea Magistrului cu studenții și filologii de la Universitatea „Dunărea de Jos” (promoția 2001 a Facultății de Litere, Istorie și Teologie a obținut favoarea de a se numi „Eugeniu Coșeriu”) a ocazionat angajarea universitarilor gălățeni într-una din direcțiile de cercetare coșeriene, prin programul consacrat „Discursului repetat”, ale cărui linii directoare urmează să fie aprofundate prin comunicări pe această temă în cadrul unei secțiuni speciale a Colocviilor Universității (din luna octombrie, a.c.) și proiectarea unei ediții cuprinzând traducerea în limba română a studiilor și articolelor coșeriene cu privire la lexicul și frazeologia dacoromânei din perspectivă romanică, un volum în curs de realizare.

Stelian DUMISTRĂCEL

VARIA

◉ **Vizite:** Dr. Joanna Porawska, de la Institutul de Filologie Romanică al Universității Jagellone din Cracovia, însoțită de un grup de studenți polonezi, a vizitat Institutul de Filologie Română, în perioada 23-24 mai. Vizitatorilor le-a fost prezentată activitatea și publicațiile cercetătorilor de la departamentele de lexicologie-lexicografie și dialectologie.

Prof. univ. Dr. Michèle Matusch, de la Universitatea Humboldt din Berlin, împreună cu șase profesori și studenți, a vizitat Institutul în ziua de 22 iunie 2001. Oaspeților li s-au prezentat organizarea instituției, lucrările și publicațiile cercetătorilor.

◉ **Doctorate:** Sâmbătă, 26 mai 2001, Gabriela Haja și-a susținut, în ședință publică, teza de doctorat cu titlul *Formarea terminologiei românești privitoare la teatru*, obținând titlul de doctor în filologie. Conducător științific: profesor dr. Al. Andriescu.

◉ Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, alături de Goethe Zentrum și de Facultatea de Litere a Universității „Al. I. Cuza”, a organizat, miercuri, 20 iunie 2001, seria de conferințe susținute de profesor dr. Michèle Mattusch – *Nostalgie, melancolie și tristețe la cotitura timpurilor: o relectură a poeziei „Melancolie” a lui Mihai Eminescu și Von der Imitation zur Selbstinszenierung – Mihai Eminescus Venedig-Sonett*.

◉ Academia Română – Filiala Iași, Comisia de Istoria și Teoria Artei, Universitatea „Al. I. Cuza” – Facultatea de Litere și Institutul de Filologie Română „A. Philippide” au organizat, sâmbătă, 12 mai 2001, Sesiunea omagială „Constantin Ciopraga”.

◉ Cărți primite la Institut: Biblioteca Institutului a primit, ca donații: din partea doamnei Elisabeta Faiciuc, cartea *Sextil Pușcariu*. Bibliografie de Elisabeta Faiciuc, Cluj-Napoca, Editura „Clusium” și Editura „Muzeul Limbii Române”, 2000 și, de la dl. Florin Marinescu, un valoros catalog de documente românești descoperite de D-sa: *POYMANIKA EΓΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΣ ΑΡΧΕΙΟ ΠΡΩΤΑΤΟΥ*, Atena, 2001.

◉ În 5 aprilie 2001, Gabriela Haja a fost invitată la postul de televiziune PRO TV Iași, unde a prezentat *Dicționarul limbii române* și Institutul de Filologie Română „A. Philippide”.

INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „A. PHILIPPIDE” • STRADA TH. CODRESCU, NR. 2

• IAȘI • 6600 • TELEFON: 040032145617

ISSN 1582-5019